

Arne Jon Isachsen

MÅNEDSBREVET

Mars 2007

NOEN UTENRIKSPOLITISKE TEMAER

Bør Norge innføre euro? Med et spenstig lønnsoppgjør til våren kan resultatet bli høyere rente og sterkere krone enn hva vi er tjent med. Og er spareiveren i Norge i ferd med å bli et problem? I den betydning at resten av verden finner det lite passende å skulle øke sin gjeld til lille Norge i den farten vi nå ser. Hva har det med relasjonen mellom Kina og Amerika å gjøre? Til sist, er vi i ferd med å forgape oss i spørsmålet om råderett over nye havområder?

Bør Norge innføre euro? Klart vi kan. Om vi vil. EU og ECB (European Central Bank) ville elske det. En valuta som bare fem prosent av franskmennene er fornøyd med – hvilken "boost" ville ikke det gi om oljemektige Norge fant det opportunt å erstatte kronen med euro? Og om nå Italia jages – eller selv finner veien ut – av EMU (European Monetary Union) hvor passende er det ikke da at Norge tar den ledige plassen? Som en rosin i pølsa, norsk inntreden i EMU vil kunne danne foranledningen til prising av olje og gass i euro snarere enn i dollar. Og det må jo være en gedigen fordel for Europa?

Ville euro gjøre lønnsoppgjørene enklere?

Hva ville Norge ha å tjene på kronen ut og euro inn? Ut på vårparten vil Norge erfare solide lønnstillegg. For å demme opp for inflasjonspresset som dermed følger, vil Norges Bank sette fart på rentehevingene. På vel halvannet år har styringsrenten blitt hevet med fra 1,75 % til 4,00 %. Vil nye halvannet prosentpoengene komme i løpet av inneværende år? I så fall kan vi se for oss en markant styrking av den norske kronen. Om vi skulle nærme oss situasjonen for fire år siden – da én euro kostet 7,25 kroner – vil konsekvensene for industrien være, mildt sagt, ubehagelige. Og husk, den sterke kronen kommer på toppen av raskere lønnsvekst og høyere rente.

Sett at vi hadde innført euroen for et par måneders tid siden. Da var markedskursen rundt 8,30 kroner per euro, dvs. tilbake der vi forlot den stabile kurspolitikken i mars 2001. Det er en hyggelig kurs for norske bedrifter som konkurrerer med europeiske. Renten vi i så fall ville hatt i dag, ville vært 3,75 % – bare et kvart prosentpoeng lavere enn den vi selv har valgt.

Hvor viktig er det å ha riktig rente?

Rentens betydningen er lett å overdrive. Se på Irland og Tyskland. De har samme valuta. Og samme rente. Men om de skulle velge fritt selv, skulle Irlands rente, basert på den såkalte Taylor-regelen, vært 6,4 % og Tysklands 2,4 % noen tid tilbake, da den felles eurorenten var 3,25 %.

Klart at renten langt fra har vært optimal for det enkelte euroland. Men om politikken for øvrig innretter seg mot å møte de krav en felles valuta stiller – hvori inngår et mer fleksibelt arbeidsmarked – er ulempen med felles rente til å leve med. Det ser vi i Tyskland i dag. Hvor strukturpolitiske tiltak ser ut til å virke.

Felles mynt gjør det lettere å sammenligne priser over land. Konkurransen skjerpes. Og skjerpe seg må også bedriftene gjøre. Om de skal klare seg.

Men bør Norge innføre euro? Det har jeg ingen klar formening om.

Er sparingen i ferd med å ta overhånd her i landet?

Har Norge gått full sirkel siden 1983 hva gjelder sammenhengen mellom utvinning av olje og bruken av oljepenger? I Tempoutvalget fra den gangen var man bekymret for å øke oljeproduksjonen ut fra tanken om at politikerne *ikke ville klare å spare nok*. I dag kan den motsatte bekymringen snart komme til å gjøre seg gjeldende. Med *så stor spareiver Norge nå legger for dagen* ligger det for inneværende år an til et overskudd i utenriksøkonomien tilsvarende 18 % av BNP.

Hva er problemet?

Pr. definisjon er summen av alle lands handelsbalanser lik null. For alle land med overskudd finnes det land med underskudd.

Det er problemet.

USA klager på Kina

USA, eksempelvis, ligger an til et underskudd på vel 6 % av BNP. Som på den bakgrunn hiver seg over stakkars Kina – med sitt beskjedne overskudd på 700–800 kroner pr. innbygger – og klager Midtens Rike inn for WTO ”... over alleged improper subsidies to Chinese exporters”. En ytterligere appresiering av kinesiske yuan mot amerikanske dollar – godt utover den som har funnet sted siden juli 2005 til i dag, fra 8,28 yuan pr. dollar til om lag 7,75, og bemerk her at en lavere kurs målt på denne måten, betyr en sterkere kinesisk valuta – ville trolig tilfredsstilt amerikanerne – særlig om kineserne hadde vært så dumme å åpne opp for frie kapitalbevegelser, som amerikanerne også maser om, og således lagt seg åpen for at den kinesiske yuan kom i spill.

Kinesernes strategi basert på eksportbasert vekst trenger modifisering. Det er utrolig hvor liten andel av inntektene som går til konsum i fattige Kina. Også i offentlige sektor holder man igjen på innsatsen til helse, pensjon og utdanning, selv om dette nå er under endring, i lys

av ledelsen fokus på utviklingen av ”det harmoniske samfunn” der godene skal deles jevnere. Men at en omlegning mot økt innenlandsk konsum – både privat og offentlig – skal påtvinges via en svingende og kanskje altfor sterk yuan, er lite tilrådelig, i hvert fall sett med kinesiske øyne.

Men kanskje ikke med øynene til finansfolk på Wall Street? Som ser forretningsmuligheter av uante dimensjoner åpne seg om yuan blir konvertibel også for transaksjoner på kapitalbalansen. USAs nye finansminister Hank Paulson var tidligere sjef i Goldman Sachs. Borger det for utidig press på kinesisk valutapolitikk? Hank Paulson har besøkt Midtens Rike mer enn 70 ganger. Med god innsikt i kinesiske forhold la oss håpe og tro at han har en bredere agenda enn valutakurs og kapitalbevegelser i sine samtaler med kineserne.¹

.... vil noen snart begynne å klage på Norge?

Tilbake til Norge. Vi har 80—90 ganger større overskudd på driftsbalansen pr. innbygger enn Kina har. Hvor rimelig er det at vi fritt skal kunne fortsett med det?

John Maynard Keynes mente at land med overskudd på handelsbalansen skulle ha tilsvarende press eller incentiv til å rette opp situasjonen som land med underskudd. Hva med negativ rente på fordringer akkumulert på utlandet? Undret Keynes. I så fall ville Oljefondet, snarere enn å skulle ha en forventet realavkastning på 4 %, hatt en på kanskje minus 1 %. Hvilket trolig hadde dempet tempoet i utvinningen av olje og gass, og trukket i retning av høyere energipriser mer generelt, og kanskje også ført til mindre lager av uønskede klimagasser i atmosfæren.

I boken *The United States as a Debtor Nation* (2005) foreslår William R. Cline – i tråd med Keynes’ tanker – at USA bør vurdere å pålegge utenlandske eiere av amerikanske verdipapirer en “withholding tax”. Avkastningen synker, og slike papirer blir mindre interessant. Etterspørselen går ned. Dollaren faller. Amerikanske bedrifters konkurransevne bedres. Og de store underskuddene USA har i handelen med andre land, blir lettere å få ned.

Utvinning av olje og gass, ja, hvor etisk høyverdig er egentlig slik aktivitet overhodet? En utenlandsk journalist som hadde fartet rundt i Kongeriket en ukes tid og snakket med høy og lav, stilte nettopp dette spørsmålet. Selv om vi bare vinner ut oljen og ikke forbrenner den, gjør andre det, og klimaproblemene forsterkes. Burde ikke Norges sterke moralske engasjement i miljøspørsmål føre til at vi tettet alle borehullene i Nordsjøen? Redusere CO₂-utslippene ved å redusere produksjonen av olje og gass.

Hvor rimelige er våre krav om mer hav?

Snakkende om olje, et annet resonnement har slått meg. I 1962 gav myndigheter A. P. Møller enerett over mulige oljefunn på den danske delen av sokkelen. I troen på at det ikke var noe. Men trakk løftet tilbake da oljen piplet frem.² Kan verdenssamfunnet tenkes å anføre et

¹ Det ser det ut til at Hank Paulson har, se f <http://www.ustreas.gov/press/releases/hp301.htm>

² ”Den første oljeproduksjonen på dansk sokkel kom i gang på Dan-feltet i 1972. Etter hvert ville imidlertid myndighetene bort fra A. P. Møllers enevelde. I 1976 ble det inngått avtale om at A. P. Møller gradvis skulle levere tilbake sine konsesjonsområder.” Se

tilsvarende resonnement for Norge? Hvor rimelig er det at et land med 4,5 millioner innbyggere skal ha eiendomsretten til hva som befinner seg på havbunnen, og under den, i et område som er 5—6 ganger så stort som det grise-grendte landet vi er så heldige å bo i? Hvordan vil vår dokumentasjon om sokkelen utover 200 mil bli vurdert av en faglig og vitenskapelig kommisjon nedsatt av FN?

På UDs hjemmeside svarer man at sammenlignet med andre land, blir ”... våre til sammen rundt 2 millioner kvadratkilometer kontinentalsokkel i nord nokså beskjedent.” Er man ikke her mer beskjeden enn kledelig er?³

”Geologiske data viser at de norske kravene er i samsvar med folkerettslige kriterier”. Skriver Øyvind Engen og André Nilsen i en kronikk i Aftenposten 3. november 2005, og fortsetter slik: ”Norges posisjon gir imidlertid uttrykk for stormaktsambisjoner som ikke nødvendigvis står i forhold til vår begrensede handlingsevne som et lite land.”

Stormaktsambisjoner har også vår finansminister når hun til Dagens Næringsliv en lørdag i februar uttaler følgende: ”Hvis vi får 3000 av verdens største selskaper til å støtte opp om målsetningene i Kyoto-avtalen, har vi vært med på å forandre verden. Vi kan utgjøre en forskjell. Vi vet at money talks. Og vi har pengene.”

16. mars 2007

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>

[http://huset.nopef.no/aktuelt.nsf/6b3d1374f4a9a4d9c125647a0043950d/85538f7c3a737869c1256835003534d8?](http://huset.nopef.no/aktuelt.nsf/6b3d1374f4a9a4d9c125647a0043950d/85538f7c3a737869c1256835003534d8?OpenDocument)
OpenDocument

³ Hele svaret går slik: ”Norge har en stor kontinentalsokkel sammenlignet med mange land. Men det er også en lang rekke land som har tildels betydelig større sokkel enn oss. Frankrike har over 10 millioner kvadratkilometer sokkel bare innenfor 200 nautiske mil, på grunn av sine oversjøiske besittelser. Australia, som la fram sin dokumentasjon for Kontinentalsokkelkommisjonen i 2004, mener å ha 3,4 millioner kvadratkilometer sokkel bare utenfor 200 nautiske mil. I et slikt perspektiv blir våre til sammen rundt 2 millioner kvadratkilometer kontinentalsokkel i nord nokså beskjedent.” Se

<http://www.dep.no/ud/norsk/aktuelt/pressesenter/pressem/032081-390002/dok-bn.html>